

РОЗВИТОК АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ

УДК 61:378.018.43-047.37-057.87

DOI 10.11603/me.2414-5998.2021.1.11979

А. В. ВихрущORCID <https://orcid.org/0000-0002-1982-0768>

Scopus Author ID 57210555769

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО: СТРУКТУРА І ЗАВДАННЯ

A. V. Vykhreshch*I. Horbachevsky Ternopil National Medical University*

ACADEMIC WRITING: STRUCTURE AND TASKS

Анотація. При вирішенні актуальних питань методики викладання важливо чітко визначити головні пріоритети, оскільки існує загроза хаотичного нагромадження інформації, що ускладнить вирішення головних завдань. У статті аналізуються особливості вивчення академічного письма в медичних університетах, узагальнюються перспективні напрямки підвищення допрофесійної підготовки студентів, удосконалення системи науково-методичного забезпечення навчального процесу. Академічне письмо розглядається як процес створення і оприлюднення наукового тексту. Підкреслено, що написання наукового тексту передбачає насамперед вибір теми дослідження, доведення актуальності, новизни, значимості результатів, відповідної структури і належних методів. Оприлюднення результатів передбачає раціональне використання можливостей сучасних інформаційних технологій, а також безпосереднє ознайомлення наукової спільноти з новими фактами. Виокремлено також перспективні форми і методи навчального процесу.

Ключові слова: академічне письмо; творчість; структура.

Abstract. While solving topical issues of teaching methods, it is important to clearly define the main priorities, as there is a threat of chaotic accumulation of information. Consequently, it will complicate the solution of the main tasks. The article analyzes the features of the study of academic writing in medical universities, summarizes perspective areas for improving pre-vocational training of students, improving the system of scientific and methodological support of the educational process. Academic writing is seen as a process of creating and publishing a scientific text. It is emphasized that the creation of a scientific text involves first of all the choice of research topic, proof of relevance, novelty, justification of the significance of the results, the appropriate structure and proper methods. Publication of the results involves the rational use of modern information technology, as well as direct acquaintance of the scientific community with new facts. It has been also singled out the perspective forms and methods of educational process.

Key words: academic writing; creativity; structure.

Вступ. Для розуміння теоретичних засад, мети, структури, змісту, форм і методів викладання важливо зрозуміти закономірності розвитку науки, виклики сучасності, прогностичні оцінки. Вивчення аналітичних документів дозволяє зробити висновки про неминучі зміни у філософії сучасної вищої освіти. Врешті-решт на теоретичному рівні ці питання розглядалися віддавна. Тезиси про студента як суб'єкта навчального процесу, ефективність проблемного навчання, доцільність використання інтерактивних методів, важливість розвитку творчих здібностей досягли рівня аксіом. У той же час не менш очевидним став розрив між теоретичними аспектами і щоденною практикою. Зауважимо ще одну особливість. Окрім потреб суспільства, бізнесу у фахівцях нової генерації, у студентській аудиторії прийшло нове покоління студентів. На прикладі медичного університету ми можемо стверджувати,

що це молодь з високим рівнем інформаційної культури, готова до вирішення творчих задач, усталеною системою цінностей, обізнана із зарубіжним досвідом, з розвинутим почуттям власної гідності, критичним мисленням. У той же час не менш очевидними є питання, які потребують вирішення. Оскільки для вступу до вищих навчальних закладів України необхідно успішно вирішити систему тестових завдань, то першокурсники закономірно націлені саме на такі вміння. Система «Крок» у медичних університетах також побудована на тестах. Парадоксальність ситуації проявляється в тому, що в професійній діяльності тестів немає. Там цінуються практичні вміння, швидкість і точність прийняття рішень, готовність до співпраці з колегами, спілкування з пацієнтами, психологічна культура. Як це не парадоксально, але це створює значні труднощі для викладачів, які також повинні змінюватися, щоб відповідати сучасним вимогам.

© А. В. Вихрущ

Актуальність теми дослідження обумовлена також збільшенням академічних обмінів, інтернаціоналізацією вищої освіти. Має рацію Г. Ф. Хоружий, стверджуючи, що «розвиток академічної мобільності студентів і викладачів сприяв інтернаціоналізації навчальних планів, тобто їх оптимізації з урахуванням міжнародного досвіду, внесення відповідних змін. Оскільки навіть в об'єднаній Європі існують суттєві відмінності в навчальних планах, певна уніфікація яких потребує розширення академічної мобільності. Зрозуміло, що зміна навчальних планів є не простим процесом, оскільки йдеться про збереження традицій та стабільності навчального процесу і відповідної презентації ВНЗ на ринку освітніх послуг, що є також певним свідченням якості» [9, с. 151].

Мета статті – пошук нової структури академічного письма, обґрунтування нових тенденцій, характерних для допрофесійної підготовки студентів університетів, оцінка переваг «раннього наукового старту».

Теоретична частина. Своєрідним викликом для української вищої школи стало впровадження нової навчальної дисципліни «Академічне письмо». Закономірно, що ця проблема вирішується по-різному у вітчизняних університетах. Не випадково, що 22 квітня 2020 р., за ініціативою працівників Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, проведений вебінар для магістрантів, аспірантів і докторантів з проблеми «Академічне письмо: потенціал наукової фахової української мови».

Розглянемо окремі аспекти проблеми. Дослідники підкреслюють, що академічне письмо є «складним і багатоаспектним комплексом умінь, що включає не лише лінгвістичні (мовні, синтаксичні і стилістичні), але й передусім металінгвістичні компетенції, такі як логіка, аналіз, критичне мислення, об'єктивність і повага до інших ідей та текстів. Оволодіння навичками академічного письма є одним із пріоритетних для сучасного студента. Західні фахівці виділяють три підгрупи вмінь, необхідних для успішного оволодіння навичками академічного письма: академічна грамотність (читання, усна і письмова мова з урахуванням мети висловлювання; вираження думок за допомогою інструментарію дискусій і досліджень); інформаційна грамотність (визначення інформаційних потреб і пошук джерел інформації; їх оцінка і переробка); міжкультурна грамотність (знання про різні культури, зокрема про традиції і цінності)» [4, с. 89]. Автори пропонують різноманітні визначення

поняття «академічне письмо». Як правило, переважають декілька аспектів. По-перше, стверджується, що це діяльність, спрямована на створення «спеціалізованих фахових наукових чи навчальних текстів». По-друге, постійно підкреслюється важливість доброчесності, боротьби з плагіатом, який, на нашу думку, взагалі не має жодного відношення до академічного письма. На першому місці має бути саме науковий текст, закономірності успішного наукового пошуку. Плагіат, інші численні форми порушення наукової доброчесності – це лише незначний чинник, обумовлений недобросовісністю невдах. *Зауважимо, що, на нашу думку, доброчесність – це один із пріоритетів освітніх систем, який повинен передбачати доброзичливість, культуру спілкування з колегами та учасниками навчального процесу, справедливе оцінювання, наукову етику, одним з елементів якої і є боротьба з плагіатом, культуру управління, толерантність, професійне самовдосконалення та ін.* Що ж до плагіату, то це явище не менш поширене в мистецтві, літературі тощо.

Викладаючи цей предмет у ТНМУ імені І. Я. Горбачевського, ми розглядаємо академічне письмо як процес створення і оприлюднення наукового тексту. Процес створення тексту передбачає насамперед вибір теми дослідження, доведення актуальності, новизни, обґрунтування значимості результатів, відповідної структури і належних методів. Оприлюднення результатів – це раціональне використання можливостей сучасних інформаційних технологій, а також безпосереднє ознайомлення наукової спільноти з новими фактами.

Для досягнення поставленої мети важливим чинником є структура курсу. Зауважимо, що автори академічного словника української мови пропонували розглядати поняття «структура» у двох аспектах. По-перше, як взаєморозміщення та взаємозв'язок складових частин; будову. По-друге, устрій, організацію чого-небудь. Це важливо для розуміння того факту, що структура курсу – це не механічне поєднання тем, а логічна, добре продумана система.

Проблема структури має важливе та багатоаспектне значення. Наприклад, німецькі філософи, узагальнюючи досвід різноманітних філософських шкіл, підкреслюють вплив на структуралізм обґрунтованої Фердинандом де Соссюром структурної лінгвістики; значимість праць Клода Леві-Строса, який розглядає структуру як «сукупність елементів, між якими існують відношення, причому зміна одного елемента або зв'язку тягне за собою зміну інших елементів чи зв'язків»; вплив

феноменології на пояснення структурування світу людською свідомістю, розуміння структури як «нерозривного зв'язку між ідеєю й існуванням» (Моріс Мерло-Понті); перспективність використання засад герменевтики [5, с. 239].

Не втрачає значимості оцінка фахівцями переваг структурного методу, оцінка структури як системи стійких зв'язків, елементів, які залежні від цілісної структури і в результаті кількісних змін в окремих з них забезпечується якісна зміна самої структури [3, с. 572].

Фахівці з логіки також підкреслюють значення поняття «структура», розглядаючи його як будову, зв'язок, і наголошують на значимості таких характерних ознак, як: міцність, відносна стійкість, цілісність. Особливо важливим є висновок, що в процесі розвитку окремих елементів, які входять до складу структури, на певному етапі кількісні зміни можуть викликати раптові якісні зміни всієї структури [3, с. 572]. Актуальність цієї тези обумовлена тим, що кожна тема за своєю суттю є також системним явищем, зі своєю своєрідною структурою.

У філософському енциклопедичному словнику (2002) структуру у відповідності з латинською мовою (будова, розміщення, порядок) П. Ф. Йолон розглядає як «спосіб закономірного зв'язку між складовими предметів і явищ природи та суспільства, мислення та пізнання, сукупність істотних зв'язків між виділеними частинами цілого, що забезпечує його єдність; внутрішня будова чогонебудь. Структура властива об'єктам, що являють собою системи, і виділяється шляхом встановлення сутнісних, відносно стійких зв'язків між їх елементами при частковому або повному абстрагуванні від якісних характеристик цих елементів. Структура виступає законом існування і функціонування системи, забезпечує збереження основних властивостей та функцій при різноманітних її змінюваннях. У силу відносної незалежності зв'язків від якісних характеристик елементів та сама структура може виступати способом організації найрізноманітніших систем, а тому вона є виявом спільності, подібності часто якісно дуже різнорідних систем. За своїми властивостями структуру поділяють: щодо сфери існування – на матеріальні (фізичні, біологічні, хімічні) та ідеальні (психічні, пізнавальні, логічні); за характером зв'язку – на порядкові, композиційні, топологічні; за роллю – на субстанціональні та функціональні; за багатоманітністю зв'язків – на прості і складні тощо» [2, с. 611]. У контексті теми нашої статті доцільно виокреми-

ти такі аспекти, як закономірність зв'язків, єдність, закон функціонування системи. Тим більше, що структура безпосередньо пов'язана з проблемою змісту навчальної дисципліни.

В одному з посібників для магістрантів (укладач Т. В. Лютий) пропонується такий перелік тем: академічна мобільність та організаційний супровід наукової діяльності (увага акцентується на питаннях академічної мобільності, грантів, написання CV); академічна грамотність та базові концепції академічного письма; принципи та засоби оприлюднення наукової інформації; вебресурси підтримки наукової роботи; сталий розвиток публікаційного поля та захист цілісності досліджень; принципи та засоби безпосередніх наукових комунікацій. Автор звертає увагу на значимість досвіду зарубіжних країн, зокрема США, де при вступі до вищих навчальних закладів використовується Scholastic Aptitude Test (SAT), спрямований на перевірку рівня академічного письма, академічного читання, математики і популярний у ПАР тест (TALL), з допомогою якого перевіряються такі вміння, як «володіння академічною (загальнонауковою) лексикою; розуміння метафор; розуміння складових частин тексту і зв'язків між ними; розуміння різних типів мови і тексту (наукові описи, інструкції, таблиці, докази і т. д.); вміння інтерпретувати графічну інформацію і розуміти діаграми; вміння відрізнити основну ідею від другорядних деталей, причину від наслідку, а факт від думки; швидкість виконання простих розрахунків без допомоги калькулятора; вміння класифікувати питання і зіставляти їх; вміння робити висновки на основі інформації і застосовувати їх до інших ситуацій; вміння сформулювати проблему, провести доказ і подати фактичний матеріал на його підтримку; вміння оцінити значення зрозумілого на більш загальному і високому рівні» [6, с. 96].

У 2019 р. С. К. Ревуцька, В. М. Зінченко підготували навчальний посібник «Академічне письмо» для студентів економічних вищих навчальних закладів. На думку авторів, доцільною буде структура курсу з таких двох розділів, як: 1) принципи академічної культури та письма (основні засади академічного письма; академічна доброчесність, етичний кодекс ученого; авторське право, правила використання об'єктів інтелектуальної власності; плагіат, протидія плагіату); 2) академічний текст: організація та технологія роботи (цілісність академічного тексту; технології генерації та організації ідей; академічний текст як система; логіко-синтаксичні труднощі академічного тексту) [1].

На нашу думку, оптимальною є така структура курсу «Академічне письмо»: 1. Система базових понять (наука, закономірність, академічне письмо; людина, індивід, особистість; освіта, творчість, інновації; тези, стаття, параграф). 2. Закономірності розвитку освітніх систем. 3. Академічне письмо в сучасному університеті. 4. Сучасний дослідник. 5. Вибір теми наукового дослідження. 6. Структура наукового тексту. 7. Цитування, покликання, бібліографія. 8. Редагування академічного тексту. 9. Інформаційна культура дослідника. 10. Психологічна культура вченого. 11. Плагіат і антиплагіат. 12. Презентація та оприлюднення результатів дослідження. 13. Збереження та захист результатів академічного письма. 14. Характеристика найбільш поширених помилок в академічному письмі.

Очевидно, що кожна тема також має свою структуру. У процесі вивчення ми прагнемо вирішити декілька завдань. По-перше, необхідним є розуміння логіки створення і оприлюднення результатів наукового дослідження: вибір теми, об'єкт, предмет, гіпотеза, завдання дослідження, структура тексту, закономірності успішного оприлюднення результатів. По-друге, студенти повинні бачити особливості організації науково-дослідної роботи в сучасному університеті. По-третє, не втрачає значимості особистість дослідника. Як застереження можлива теза про певне повторення окремих тем з інших навчальних предметів. Зауважимо, що лінійний метод давно втратив свою актуальність. Не випадково ще Я. А. Коменський доводив, що після аналізу і синтезу є третій, вищий рівень, при якому використовується, власне кажучи, міждисциплінарний підхід. Тому академічне письмо буде лише збагачувати і поглиблювати зміст інших навчальних дисциплін. По-четверте, аксіомою є врахування специфіки майбутньої професійної діяльності. Очевидною є важливість високого рівня комунікативної культури. Академічне письмо передбачає оприлюднення результатів, публічний захист авторської позиції, розуміння засад наукової полеміки, доброчесність у широкому значенні цього багатогранного поняття.

На жаль, швидше винятком, ніж правилом, є аналіз помилкових дій студентів. Окремі результати, отримані при вивченні цієї проблеми, викликають закономірну зацікавленість. Як приклад розглянемо оцінку характерних недоліків, які властиві молодим дослідникам. О. В. Кузнєцова і О. С. Тарасова акцентують увагу на таких проблемах, як: 1) невідповідність структури, що складається зі вступу (Introduction), тези (thesis statement), основної

частини (Body) і висновку (Conclusion) – найбільш розповсюдженою помилкою стала втрата тези або її нечітке формулювання (46,5 % – студенти 2 курсу; 38 % – 3 курс), коли в ній викладається головна ідея роботи; 2) ненауковий стиль викладу інформації – студенти використовували скорочення граматичних форм (84 % – 2 курс; 88 % – 3 курс), сленгові висловлення (36 % – 2 курс; 40,8 % – 3 курс); 3) унікальність роботи – у сучасних умовах розширення інформаційного простору особливої актуальності набуває питання плагіату як практики інтелектуальних правопорушень шляхом привласнення чужих ідей, що пов'язано з легким доступом до продукції інтелектуальної власності; 4) незрозумілість та важкість сприйняття написаного – студенти формують окремі абзаци, які потім важко поєднати в один зв'язний текст, а також оминають використання так званих «конекторів», вступних слів і конструкцій (however, as a result, hence, in this way, primarily, additionally тощо) (29 % – 2 курс; 31,3 % – 3 курс); 5) некоректне форматування, що спричинюється незнанням відповідних стандартів [4, с. 90]. Ми також провели аналіз помилкових дій, поширених серед першокурсників. Результати будуть розглянуті в окремій статті.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналізуючи перспективи утвердження і розвитку академічного письма в сучасних університетах, підкреслимо важливість визначення пріоритетів. На першому місці має знаходитися розвиток умінь написання оригінального наукового тексту і його оприлюднення в письмовій та усній формах. Досвід показує, що найбільші труднощі викликає пошук новаторських тем, підготовка звернення до експертів, логічна структура тексту, обґрунтування висновків. На жаль, сучасна школа не звертає належної уваги на ці аспекти інформаційної культури. Це ж можна сказати і про школу вищу. Використання методики «раннього наукового старту» підтвердило, що студенти першого курсу швидко реагують на нові вимоги, засвоюють правила ефективного наукового пошуку, зацікавлено виконують доволі складні завдання. Зауважимо, що змінюється атмосфера занять. Доброзичливе взаємне рецензування, «мозкова атака», пропозиції щодо вдосконалення проблемних завдань дозволяють змінити стосунки між студентами, ставлення до викладача, який виступає тепер у ролі наставника, наукового консультанта. Водночас очевидним стає певне відставання системи науково-методичного забезпечення для конкретної спеціальності, необхідність

модернізації підвищення кваліфікації викладачів, активізації обговорення проблеми в педагогічній періодиці. Цікавою може бути також співпраця з фахівцями, які досліджують закономірності лінг-

водидактики. Адже ця наука передбачає не лише вивчення мов, але й дослідження професійної грамотності, розуміння й аналіз тексту, авторський пошук, рецензування, оприлюднення результатів.

Список літератури

1. Академічне письмо : навч. посіб. / уклад. С. К. Ревуцька, В. М. Зінченко. – Кривий Ріг, 2019. – 130 с.
2. Йолон П. Структура / П. Йолон // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. ред). – К. : Абрис, 2002. – 742 с.
3. Кондаков Н. И. Логический словарь-справочник / Н. И. Кондаков. – М. : Наука, 1975. – 720 с.
4. Кузнецова О. В. Академічне письмо: проблеми та шляхи вирішення / О. В. Кузнецова, С. О. Тарасова // Методичні та психолого-педагогічні проблеми викладання іноземних мов на сучасному етапі: шляхи інтеграції школи та ВНЗ : матеріали IX Міжнар. наук.-метод. конф., м. Харків, 28 квіт. 2017 р. – Х., 2017. – С. 89–90.
5. Кунцман П. Філософія / П. Кунцман, Ф.-П. Буркард, Ф. Відман ; пер. з 10-го нім. вид. ; наук. ред. пер. В. П. Розумний. – К. : Знання-Прес, 2002. – 270 с.

6. Лютий Т. В. Академічне письмо та оприлюднення наукових результатів / Т. В. Лютий. – Суми, 2018. – Режим доступу : https://www.dropbox.com/s/63irdh9zfsfh6s9/04_LyutyTV_Academic_Writing.pdf?dl=0.
7. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація : навч.-метод. посіб. / Ю. П. Сурмін. – К. : НАДУ, 2008. – 184 с.
8. Тимошенко, Т. В. Академічне письмо / Т. В. Тимошенко, Н. В. Гречихіна // Наукові записки : зб. наук. пр. – Кіровоград : КНТУ, 2009. – Вип. 9. – С. 214–219.
9. Хоружий Г. Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти / Г. Ф. Хоружий. – Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2012. – 320 с.
10. Шліхта Н. Основи академічного письма : методичні рекомендації та програма курсу / Н. Шліхта, І. Шліхта. – К., 2016. – 61 с.

References

1. Revutska, S.K., & Zinchenko, V.M. (2019). *Akademichne pysmo [Academic writing]*. Kryvyi Rih [in Ukrainian].
2. Yolon, P. (2002). *Struktura / Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk [Structure / Philosophical encyclopedic dictionary]*. Kyiv: Abrys [in Ukrainian].
3. Kondakov, N.I. (1975). *Logicheskij slovar – spravochnik [Dictionary of Logics – reference book]*. Moscow: Nauka [in Russian].
4. Kuznietsova, O.V., & Tarasova, S.O. (2017). *Akademichne pysmo: problemy ta shliakhy vyrishennia [Academic writing: problems and solutions]. Metodichni ta psykhologopedagogichni problemy vykladannia inozemnykh mov na suchasnomu etapi: shliakhy intehratsii shkoly ta VNZ. Materialy IX Mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii – The 9th International Scientific and Methodical Conference Materials “Methodical and psychological-pedagogical problems of teaching foreign languages at the present stage: ways of integration of school and university”.* (89-90 pp). Kharkiv [in Ukrainian].
5. Kuntsman, P., Burkard, F.-P., & Vidman, F. (2002). *Filosofia [Philosophy]*. Kyiv: Znannia-Pres [in Ukrainian].

6. Liutyi, T.V. (2018). *Akademichne pysmo ta opyryliudnen nia naukovykh rezultativ [Academic writing and publication of scientific results]*. Sumy. Retrieved from: https://www.dropbox.com/s/63irdh9zfsfh6s9/04_LyutyTV_Academic_Writing.pdf?dl=0 [in Ukrainian].
7. Surmin, Yu.P. (2008). *Naukovi teksty: spetsyfika, pidhotovka ta prezentatsiia [Scientific texts: specifics, preparation and presentation]*. Kyiv: NADU [in Ukrainian].
8. Tymoshenko, T.V., & Hrechikhina, N.V. (2009). *Akademichne pysmo [Academic writing]*. Naukovi zapysky: zb. nauk. pr. – Scientific notes: coll. scien. works. Kirovohrad: KNTU [in Ukrainian].
9. Khoruzhyi, H.F. (2012). *Akademichna kultura: tsinnosti ta pryntsyipy vyshchoi osvity [Academic culture: values and principles of higher education]*. Ternopil: Navchalna knyha «Bohdan» [in Ukrainian].
10. Shlikhta, N., & Shlikhta, I. (2016). *Osnovy akademichnoho pysma: Metodichni rekomendatsii ta prohrama kursu [Fundamentals of academic writing: Methodical recommendation and course program]*. Kyiv [in Ukrainian].

Отримано 01.02.21
Рекомендовано 03.02.21

Електронна адреса для листування: anatolwchruszcz@ukr.net